

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Ο Γιάννης Ρίτσος
διαβάζει τον
Αποχαιρετισμό.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ
ΕΠΕΣΕΝ ΤΗΝ 3-3-57

ΕΤΩΝ
70

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΠΑΛΗΚΑΡΙΔΗΣ
ΑΠΗΓΧΟΝΙΣΘΗ ΤΗΝ 14-3-57

ΕΤΩΝ
19

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

'Όλο σας αποχαιρετώ κι ακόμα μένω. Ναι, η πιο μεγάλη πράξη της ζωής μας είναι η απόφαση του θανάτου μας, όταν υπάρχει κάποια διέξοδος, όταν μπορείς και να τον αποφύγεις, και συ τον διαλέγεις σαν τιμή και σα χρέος για τους άλλους, πιο πέρα απ' τις ανάγκες σου. 'Όποιος μπορεί να νικήσει μια στιγμή τη ζωή του νικάει και το θάνατο. Το 'μαθα.

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Τα πάντα είναι ανύπαρχτα πριν τα σκεφτείς και πριν τα πράξεις.
'Όχι μονάχα να τα σκεφτείς , ή μονάχα να τα πράξεις,
μα να τα πράξεις και να τα σκεφτείς μαζί. Και σεις, αδέρφια μου,
πολύ με βοηθήσατε.

(Κανένας δεν υπάρχει μόνος χωρίς τη βοήθεια του άλλου).

Εσύ που θα κλάψεις για το θάνατό μου, με βοήθησες να πεθάνω
με το κεφάλι ψηλά

εσύ που θα πάρεις το ντουφέκι μου, να εκδικηθείς το θάνατό μου,
με βοήθησες να πεθάνω ευτυχισμένος για σένα και για μένα.

Με βοήθησαν κι αυτοί που πέσανε πριν από μένα. 'Όπως και γω
θα σας βοηθήσω.

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Τούτη η ώρα δεν είναι για καυχησιές και ηρωισμούς,
όταν βρίσκεσαι κατάφατσα με το θάνατο,
και σας το λέω απλά, σα να στρίβω το τιμόνι του αμαξιού μου
μιαν ανοιξιιάτικη μέρα
για ν' αποφύγω μια σύγκρουση μ' ένα κάρο που το οδηγάει ένας
ατζαμής χωριάτης
ή για να μη χτυπήσω ένα παιδί που παίζει ανύποπτο στη λιακάδα
ή ακόμα, ναι, (και τούτη η τρυφερότητα δεν είναι αταίριαστη
σ' έναν άντρα που πρόκειται να πεθάνει)
για να μη λιώσω ένα αγριολούλουδο που πήγε το μπαστάρδικο
και φύτρωσε καταμεσής στη δημοσιά
αθώο-αθώο και γαλανό σαν το μισόκλειστο ματάκι της πλάσης-
ναι, τόσο απλά μπορώ να σας το πω, σα να στρίβω το τιμόνι
του αμαξιού μου:
"Τ' αληθινό μπόι του ανθρώπου μετριέται πάντα
με το μέτρο της λευτεριάς".
Τίποτ' άλλο. Γεια σας.

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Αν λυπάμαι για κάτι είναι που δε θα μπορέσω να κάνω τίποτα για σας
(όχι σα φήμη ή σαν ιδέα ή σα θρύλος, μα με τούτα τα ίδια μου τα χέρια),
έτσι, να πούμε, να, να ρίξω και γω μια ντουφεκιά στον αέρα
στη γιορτή της απελευθέρωσης
ή να φορτώσω σ' ένα μεγάλο φορτηγό εκατό τσουβάλια ψωμί,
διακόσια τσουβάλια πατάτες,
να σηκώσω κείνης της γριούλας τη ζαλιά τα ξύλα μες στο δάσος
να σηκώσω τ' άλογο του γέρου αγωγιάτη που 'πεσε μες στη λάσπη
κάποιο βροχερό πρωινό
να δώσω μια κλοτσιά κι εγώ στη μπάλα που παίζουν τα πατριωτάκια
το δείλι στο γήπεδο
ή να δώσω μια σβερκιά στο φίλο ένα βραδάκι που θα λέει ένα άνοστο αστείο
ή να μοιράσω, μια μέρα, που η δουλειά πήγε καλά,
μια χαρτοσακούλα καραμέλες στα πιτσιρίκια της γειτονιά μου
ή ν' ακουμπήσω αυτά τα δυνατά μου χέρια, που σήμερα τα αγάπησα,
σ' ένα εξοχικό τραπεζάκι της Αμμόχωστος
και, δίχως να κοιτάω τα εργατικά μου χέρια, να τα νιώθω
πως ξεκουράζονται πάνω στα πέτρινα γόνατα του φιλικού μας κόσμου.

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

ΑΝΤΕ, γριά μάνα, μην αρχίσεις τώρα τις κλάψες. - 'Όχι;
- 'Έτσι σε θέλω. Ρωμιά. Σου παίρνω, λες, τη ζωή σου;
Σου αφήνω την περφάνια σου.
Δε θα σε ιδεί ο εχτρός καμπουριασμένη. Το ξέρω. Θα πεις:
"Είμαι πέρφανη για το γιο μου, - κάλλιο μια φούχτα τιμημένη στάχτη
παρά γονατισμένος ο λεβέντης μου." 'Έτσι. Γεια σου, μάνα.

Ο πατέρας θα με γνωρίσει στο νεκροτομείο απ' τις χοντρές ελληνικές κοκκάλες μου,
όμοιες με τις δικές του,
κι απ' το σταυρό της πατρίδας που 'χα φυλαχτάρι μες στις τρίχες του κόρφου μου.
Μιλάω για μένα σα να 'μαι ερωτευμένος με τα μένα,
σα να ναι η Ρωμιοσύνη ερωτευμένη με τα μένα. Συχωράτε με.
Εσείς μου δώσατε τούτο το δικαίωμα. Ευχαριστώ.

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Τώρα λοιπόν, βαθιά και σίγουρα, μπορώ να σας το πω,
σα να οδηγάω, και πάλι, το αμαξάκι μου σ' ένα ασφαλτοστρωμένο
δρόμο της Κύπρου,
ίσια και παστρικά, ένα ολογάλανο κι ήρεμο πρωινό,
- μπορώ να το πω: "Η αρετή μας είναι η αμοιβαία μας χρησιμότητα".
Εντάξει, αδέλφια. Εδώ δεν είναι ακατόρθωτη η αδερφοσύνη για μας και για όλους.

Με τούτη την αγάπη, λέω, πως μια μέρα, οι ξύλινοι σταυροί
θα μπουμπουκιάσουν τριαντάφυλλα- ναι, κι ο δικός μου ο σταυρός,
ο καμένος, ο πέτρινος· με τούτη, λέω, την αγάπη μια μέρα θα λυγίσουμε
κείνους που φέρνουν τ' άδικο και σπέρνουνε το μίσος .
Τούτη είναι η εντολή μου – μ' όλο που αυτή την ώρα δεν το ξέρω το μίσος
σα να μην το' μαθα ποτέ ή να το ξέχασα. Γεια σας.

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

ΟΛΟ ετοιμάζομαι να φύγω . 'Όλο σας αποχαιρετώ, κι ακόμα στέκω
σαν κάτι να 'χω να προστέσω ακόμα στον κόσμο. Σα να' χω
να προσφέρω λίγη ακόμα ευτυχία σε σας απ' το μεδούλι μου.
Θυμάμαι- καλοκαιριάτικο σούρουπο ήταν- Σταμάτησα τ' αμάξι μπροστά
σε μια καλύβα. Διψούσα.
Μια μαυροφορεμένη γριά με φίλεψε με το κανάτι δροσερό νερό.
"Φχαριστώ , γιαγιά, " της είπα. "Καλή λευτεριά, γιε μου", αποκρίθηκε.
"Καλή λευτεριά, γιαγιά", της ξανάπα- κι ένιωσα πως της την χρωστάω.
Μου 'βγαλε το κασκέτο και μου σφούγγισε με το χέρι της το κούτελό μου.
(Ξέρετε, κι οι γριές μπορούνε να χαμογελάνε.)
Τη λευτεριά το λοιπόν ο καθένας μας τήνε χρωστάει σ' όλους.
Μια λευτεριά μονάχα για τον έναν, δε φελάει σε τίποτα (αν υπάρχει.)
Τίποτα δεν είναι μήτε για τον ίδιον. "'Αντε , γεια σου, γιαγιά.
Καλή λευτεριά, το λοιπόν"-
κι έστριψα λίγο τα μάτια μου- έπεφτε κιόλας γαλανό το θάμπος της βραδιάς
δεν καλόβλεπα.

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Κι όπως τράβηξα πάλι με χαμηλωμένα τα δυο φώτα μου
(γιατί έφεγγε ακόμα)
ένιωθα ν' ανεβαίνω με τ' αμάξι μου, μαζί κι ο μέγας κάμπος της Μεσαορίας
βαθύς και σιωπηλός, αχνισμένος απ' το αργό φεγγαρόφωτο,
ένιωθα ν' ανεβαίνω ίσα στον ουρανό
κι ένιωσα το φεγγάρι που με χτύπησε κατάστηθα ολόδροσο,
σάμπως χρυσό κωνσταντινάτο το φεγγάρι
κρεμασμένο
μ' ένα σπάγκο απ' το λαιμό μου,
να μου δροσίζει την καρδιά και λίγο-λίγο να ζεσταίνεται
και ν' αχνίζει στον κόρφο μου.

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Κι έλεγα: δε φτάνει το τραπέζι, μήτε κάμποσος παράς στην τσέπη,
μήτε το ψωμί και το φιλί, - δε φτάνει.

Ο άνθρωπος είναι πιο τρανός απ' την καθημερινή την έγνοια του.

Κι έλεγα πάλι που ο άνθρωπος αρχίζει από την έγνοια του για το ψωμί

Κι όλο τραβάει πιο πέρα απ' τη σκλαβιά του,

από σκλαβιά σε σκλαβιά, από ξεσκλάβωμα σε ξεσκλάβωμα,

απ' το ξεσκλάβωμα της πατρίδας, στο ξεσκλάβωμα του κόσμου,

ώσπου να νιώσει, μπαίνοντας ίσια στον ουρανό,

ν' αχνίζει το φεγγάρι στον κόρφο του,

ώσπου να κλάψει μια νύχτα από αγάπη για όλο τον κόσμο.

'Ετσι, άφησα σ' ένα χαντάκι τ' αμάξι μου. Πήρα τ' όπλο.

Κι ανέβηκα στο βουνό.

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Έτσι βρέθηκα σε τούτη τη σπηλιά που το στόμιό της
βλέπει ολόισια στον ήλιο· - το στρογγυλό της στόμιο
είναι ο ίδιος ο ήλιος που θα τον νιώσω πάλι δροσερό, καθώς θα με περνάνε,
(όπως εκείνη τη νύχτα το φεγγάρι) θα τον νιώσω δροσερό κωνσταντινάτο
να μου δροσίζει το καμένο στήθος, κι έτσι λίγο-λίγο
να ζεσταίνεται ο ήλιος και ν' αχνίζει στον κόρφο μας. Γεια σας.

